

LAKIALOITE 49/2007 vp

Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Internet ja uusi tekniikka ovat tehneet mahdolliseksi aikuisille ja vanhemmille henkilöille kontaktien luomisen sopiviin lapsiuhreihin ja heidän valikoimisensa seksuaalisia tarkoituksia varten aivan toisella tavalla kuin aikaisemmin. Uuden lain tavoitteena on pyrkiä katkaise-

maan aikaisemmassa vaiheessa tapahtumien kulku, joka muutoin johtaisi lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Ehdotettavassa laissa kriminalisoidaan kontakti lapseen seksuaalirikoksen tekemistarkoituksessa. Tätä varten rikoslain 20 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 a §.

PERUSTELUT

Seksuaaliset kontaktit lapsiin Internetin kautta

Internetistä on tullut kanava seksuaalisen tyydytyksen etsimiseen. Verkossa voi pysyä anonyyminä. Henkilö voi valehdella ikänsä, sukupuolensa ja sen, minä vuoksi hakee kontaktia. Lapsi voi uskoa valheisiin, olla yksinäinen ja kaivata ymmärtävää ihmistä ja kokeilunhaluisena tarjota itseään, vaikka ei pystykään vastaamaan seurauksista. Netissä on runsaasti edellä kuvattuja lapsia ja aikuisia sekä runsaasti tilaisuuksia päästä keskinäiseen kontaktiin. Internetistä on tullut merkittävä kontaktikanava aikuisille lapsiuhrien löytämiseksi omien seksuaalisten tarpeiden tyydyttämistä varten. Lapsen hyväksikäyttöyrityksen alkamisajankohta on epäselvä. Jotta asiaan voitaisiin helpommin puuttua ajoissa, tulisi jo kontaktin luominen seksuaalirikoksen tekemistarkoituksessa kriminalisoida. Tämä

antaisi poliisille mahdollisuuden puuttua ennen kuin rikos on tapahtunut.

Uhrin ja tekijät

Tyypillinen tapahtumien kulku on se, että alustava kontakti tapahtuu sellaisilla Internetin kohtaupaikoilla, joissa voidaan hakea tarkemmin sellaisia henkilöryhmiä, joiden kanssa haluaa vaihtaa ajatuksia. Kun aikuinen sitten on luonut läheisemmän kontaktin, suhteen rakentaminen voi siirtyä esim. kaveriohjelman, kuten MSN Messengerin, piiriin. Kaveriohjelmassa viestintä voi tapahtua yksityisemmin, minkä vuoksi ulkopuoliset eivät siis enää pysty seuraamaan ehdotuksia tai tapahtumien kulkua. Tyypillinen tapa tämän jälkeen läheisemmän suhteen luomiseksi on tunnesuhteen luominen lapseen ennen kuin kysymys seksuaalisista teoista tulee ajankohtaiseksi. Eräissä tapauksissa aikuinen uskottelee olevansa esim. valokuvaaja ja tarjoaa mallintyö-

tä lapselle houkutelakseen tämän luokseen. Epätavallista ei myöskään ole, että aikuinen tarjoaa korvausta lapselle seksuaalipalveluista. Usein korvausta ei ole määritelty etukäteen, vaan siitä on esitetty epämääräisiä lupauksia.

Kaikkien netissä tapahtuvien kontaktien tarkoitus ei ole johtaa fyysiseen kontaktiin. On aikuisia, jotka ainoastaan hakevat tyydytystä olemalla "tuhmia" verkossa. Toisissa tapauksissa kontakti johtaa siihen, että aikuinen pyytää lasta lähettämään paljastavia kuvia itsestään tai suorittamaan seksuaalisia tekoja webbikameran edessä. Lapsi on myös usein sellaisen kuvamateriaalin vastaanottajana, joka on luonteeltaan seksuaalista. Jotkut kontakteista johtavat sitten siihen, että aikuinen ehdottaa lapselle tapaamista. Lapsi saattaa suostua tapaamiseen, koska aikuisen on syntynyt voimakas tunnesuhde. Vaihtoehtoisesti aikuinen voi uhata, että muutoin hän esim. esittää pornografista aineistoa lapsesta ulkopuolisille. On myös täysin mahdollista, että lapsi tapaa aikuisen vapaasta tahdostaan, koska lapsi kokee heillä olevan rakkaussuhde ja on täysin tietoinen siitä, että tapaaminen tulee sisältämään seksiä. Lähtökohtana lainsäädännössämme on kuitenkin, että lapsi ei voi antaa suostumusta seksiin lukuun ottamatta samanikäisten suhteita.

Tutkimukset (Yhdysvalloissa tutkija J. Wolak on tehnyt useita tutkimuksia aiheesta, ja Ruotsissa Medierådet (Medianeuvosto) on tehnyt kyselyn nuorille selvittääkseen heidän käyttäytymistään Internetissä.) ovat osoittaneet, että tekijänä valtaosassa tapauksia on mies. Ikä voi vaihdella, ja aikuisen ja lapsen ikäero voi helposti olla 40 vuotta. Internetin kautta kontaktia lapsiin hakevien miesten todellista lukumäärää on vaikea arvioida.

Seksuaalista kontaktia etsivien aikuisten kanssa tekemisiin joutuvien lasten lukumäärä on korkea. Lapset ja nuoret käyttävät nykyisin Internetiä vilkkaasti. On tavallista, että netissä surffailevat lapset joutuvat tekemisiin seksuaalisesti värittyneiden asioiden ja ehdotusten kanssa. Jos lapsi joutuu tekemisiin henkilön kanssa, joka ehdottaa erilaisia seksuaalisia tekoja, tavallisesti lapsi katkaisee yhteyden. Sitä ei ole selvi-

tetty, miten usein vanhemmat tai muut aikuiset saavat tietää lasten joutuneen tällaisten ehdotusten kohteeksi. Eri maissa tehdyistä tutkimuksista ja kyselyistä voi tehdä eräitä johtopäätöksiä siitä, millaiset lapset joutuvat muita helpommin netissä toimivien seksuaalirikollisten uhreiksi. (Yhdysvalloissa tutkija J. Wolak on tehnyt useita tutkimuksia aiheesta, ja Ruotsissa Medierådet (Medianeuvosto) on tehnyt kyselyn nuorille selvittääkseen heidän käyttäytymistään Internetissä.) Tyypillisiä uhreja ovat lapset, jotka kärsivät ulkonäkö- tai muista komplekseista, ja lapset, joita kiusataan tai joilla ei ole läheisiä aikuissuhteita kotona. Heillä on taipumus solmia tunnesuhteita ihmisiin, jotka antavat vaikutelman, että he kuuntelevat ja ymmärtävät. On myös monia lapsia, jotka eivät itse koe olevansa rikoksen uhreja vaan ilmoittavat, että heillä on vapaaehtoinen suhde huomattavasti vanhempaan henkilöön. Lapsia houkuttelee mahdollisesti myös tarjottu mallintyö tai seksuaalipalveluista tarjottu raha. Suomessa on nimenomaisesti kriminalisoitu seksuaalipalvelujen ostaminen alaikäisiltä rikoslain 20 luvun 8 §:ssä.

Nykytila

Seksuaalirikoksista säädetään rikoslain 20 luvussa. Luvun 5—8 §:ssä säädetään seksuaalirikoksista, joissa uhrina on lapsi tai alaikäinen. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on kriminalisoitu 6 §:ssä, ja 7 §:ssä on kriminalisoitu sen törkeä tekemuoto eli törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön suojaikäraja on Suomessa 16 vuotta. Lain esitöiden (HE 6/1997 vp) mukaan tarkoitus on suojella lasta vahingollisilta seksuaalisilta teoilta. Tekemuotoja ei ole eritelty, koska monissa tapauksissa yhteydestä voi riippua, pidetäänkö tekoa seksuaalisena vai ei. Esimerkkinä seksuaalisista teoista hallituksen esityksessä mainitaan lapsen houkutteleva katsomaan masturbointia tai sukupuolilyhdyntää tai seksuaalisesti lautuneiden tapahtumien kertominen. Tekijä menettelee myös rangaistavasti saadessaan lapsen ryhtymään juuri mainitunlaiseen tekoon. Hallituksen esityksessä todetaan seksuaalisen teon määritelmästä, että tunnusmerkistö voi huomatt-

tavastikin vaihdella, esim. poseeraaminen mallina voi olla seksuaalinen teko. Paljon siitä, mitä nykyään tapahtuu netissä ja jonka tarkoituksena on lapsiuhrien houkuttelemine tai muutoin itsensä tyydyttäminen, on siis kyseisen hallituksen esityksen valossa jo nykyisellään rangaistavaa. On perusteltua käyttää myös tätä mahdollisuutta netissä seksuaalista kontaktia lapsiin hakevien aikuisten jäljille pääsemiseksi.

Käytännössä edellä mainittu ei kaikesta huolimatta ole ollut tehokas keino netissä toimivien pedofiilien saamiseksi kiinni. Tapauksessa KKO 2004:71 hylättiin syyte 51-vuotiaasta miestä vastaan, joka oli yrittänyt saada 11-vuotiaan tytön ryhtymään kanssaan seksuaaliseen tekoon. Kontakti oli luotu Internetin kautta. Tapauksessa ei kuitenkaan ratkaistu sitä, oliko kyse seksuaalisesta teosta sinänsä, vaan oliko miehen toiminta riittävää yrityksenä rangaistavaksi. Vaikka kohteena oli vanhan lain yritystä koskeva tulkinta, tämä osoittaa, miten horjuva käsite yritys on silloin, kun se on tapahtunut Internetin kautta.

Tilanne muissa maissa

Ruotsi

Ruotsissa on yksityiskohtaisempi lainsäädäntö lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista kuin Suomessa. Esimerkiksi seksuaalinen poseeraus ja lapsen seksuaalinen koskettelu on erikseen kriminalisoitu. Suojaikäraja on Ruotsissa 15 vuotta eli vuosi vähemmän kuin Suomessa. Parhailtaan valmistellaan lainsäädäntöä aikuisten lapsiin kohdistuvien seksuaalisten kontaktien kriminalisoimiseksi painottuen erityisesti netissä tapahtuviin kontakteihin. Rikostenehkäisyneuvosto (Brottsförebyggande rådet) on julkistanut raportin BRÅ 2007:11, ja valtakunnansyyttäjä Fredrik Wersäll on luovuttanut muistion Ds 2007:13 oikeusministerille. Tavoitteena on kriminalisoida kontakti lapsen kanssa seksuaalirikoksen tekemistarkoituksessa.

Norja

Norjassa annettiin joulukuussa 2006 hallituksen esitys laiksi, jossa kriminalisoidaan lapsen tapaaminen seksuaalisessa hyväksikäyttötarkoituksessa. Rangaistusvastuun alkamisajankohta on aiheuttanut keskustelua. Norjan valtakunnansyyttäjä katsoi, että itse kontaktin muodostaminen tulisi kriminalisoida, kun taas oikeusministeriö katsoi, että tässä vaiheessa on vaikeaa todistaa tekijän aikomusta ja että tämä vasta lapsen tavatessaan ilmaisisi selkeästi aikomuksensa. Lisäksi katsotaan, että lapsen tapaamisen seksuaalisessa tarkoituksessa tulisi olla rangaistavampaa kuin itse kontaktin muodostaminen.

Iso-Britannia

Isossa-Britanniassa on 1. päivästä toukokuuta 2004 lähtien voimassa säännös, jossa kriminalisoidaan "meeting a child following sexual grooming", jos mm. seuraava tunnusmerkistö täyttyy: aikuisella on tarkoitus tehdä lapseen kohdistuva seksuaalirikos ja aikuinen ja lapsi ovat aikaisemmin vähintään kahdesti tavanneet tai olleet yhteydessä keskenään. Itse groomingia ei ole siis varsinaisesti kriminalisoitu, vaan rangaistusvastuu syntyy vasta, kun aikuinen tapaa lapsen tai lähtee tapaamaan lasta.

Kanada

Kanadassa säännöstä kutsutaan nimellä "luring a child". Rangaistusvastuun syntymiseksi vaaditaan, että henkilö on tietokoneen avulla yhteydessä lapseen tai lapseksi luulemaansa henkilöön ja että tämä tapahtuu seksuaalirikoksen tekemistarkoituksessa. Merkille pantavaa on se, että riittää, kun aikuinen uskoo olevansa tekemisissä lapsen kanssa. Tämä antaa poliisille mahdollisuuden esiintyä lapsena netissä ja päästä käsiksi lapsiuhreja hakeviin aikuisiin.

Kontakti lapseen seksuaalisessa tarkoituksessa

Lakiehdotuksessa esitetään, että rikoslain 20 lukuun otetaan uusi 7 a §. Pykälässä kriminalisoi-

daan kontakti alle 16-vuotiaaseen lapseen seksuaalirikoksen tekemistarkoituksessa.

Tunnusmerkistö on teknisesti neutraali. Internet on pääasiallinen kontaktinsolmimisfoorumi, mutta kontaktit siirtyvät usein muihin viestimiin, kuten esim. matkapuhelimeen. Sillä ei tule olla merkitystä, miten ja millaisin teknisin apuvälinein kontaktia ylläpidetään. Tämän vuoksi Internetiä ei erityisesti mainita ehdotetussa lakipykälässä.

Lakiehdotuksen tarkoituksena on, että asiaan voitaisiin puuttua myös silloin, kun ei ole selvää, onko lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö täyttynyt. Kontaktirikoksen tunnusmerkistöön kuuluu, että tekijän tarkoituksena on seksuaalirikoksen tekeminen. Teko täyttyy viimeistään silloin, kun tekijä tapaa lapsen tai lähtee tapaamaan lasta. Tunnusmerkistön tulisi kuitenkin voida täyttyä paljon aikaisemmin, esim. silloin, kun tekijä ehdottaa lapselle tapaamista tai ehdottaa tälle muuten seksiä. Kyseessä ei ole rikoskonkurrenssi, sillä sekä RL 20:6 tai RL 20:7 että RL 20:7 a voivat täyttyä samanaikaisesti.

Teon enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan yhtä vuotta vankeutta. Enimmäisrangaistuksena lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yrityksestä on kolme vuotta vankeutta eli kolme neljäsosaa neljästä vuodesta, joka on täyttyneen rikoksen enimmäisrangaistus. On syytä huomauttaa, että tarkoituksena ei ole harmaan alueen syntyminen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yrityksen ja seksuaalisessa tarkoituksessa lapseen täyttyneen kontaktin välille, mikä tapahtuu, jos uutta lakia tulkitaan ainoastaan lapsen seksuaalisen hyväksikäyttöyrityksrikoksen pidentymänä. Tämä voitaneen välttää saattamalla molemmat rikokset rangaistaviksi samanaikaisesti ja tulkitsemalla suuremmissa määrin RL 20:6 esitöiden mukaisesti. Rikoksen enimmäisrangaistus noudattaa tässä tapauksessa rikoslain 20 luvun lievempien seksuaalirikosten linjaa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 20 lukuun uusi 7 a § seuraavasti:

20 luku

Seksuaalirikoksista

7 a §

Kontakti lapseen seksuaalisessa tarkoituksessa

Joka on kontaktissa kuuttatoista vuotta nuorempaan lapseen tarkoituksenaan tehdä tämän

luvun mukainen lapseen kohdistuva rikos, on tuomittava *kontaktista lapseen seksuaalisessa tarkoituksessa* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 .

Helsingissä 19 päivänä kesäkuuta 2007

Mikaela Nylander /r
Ulla-Maj Wideroos /r
Mats Nylund /r
Anna-Maja Henriksson /r
Christina Gestrin /r
Håkan Nordman /r
Thomas Blomqvist /r
Marjo Matikainen-Kallström /kok
Leena Harkimo /kok
Marja Tiura /kok
Tarja Filatov /sd
Kari Kärkkäinen /kd
Tapani Mäkinen /kok
Hanna-Leena Hemming /kok
Tuula Peltonen /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Kari Rajamäki /sd
Raija Vahasalo /kok
Timo Heinonen /kok
Esa Lahtela /sd
Matti Kangas /vas

Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Claes Andersson /vas
Jutta Urpilainen /sd
Anneli Kiljunen /sd
Tommy Tabermann /sd
Eero Heinäluoma /sd
Annika Lapintie /vas
Leena Rauhala /kd
Jaakko Laakso /vas
Jouko Laxell /kok
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Tarja Tallqvist /kd
Sinikka Hurskainen /sd
Sirpa Paatero /sd
Marko Asell /sd
Timo Soini /ps
Outi Mäkelä /kok
Martti Korhonen /vas
Pertti Hemmilä /kok
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Merja Kyllönen /vas